

GELENEKSEL EĞİTİM SÜRECİNDE URFA'DA ÇAĞDAŞ BİR ÖĞRETMEN: İHSAN ÖZDEMİR (1926-1956)

Yüksel YILDIRIM*

ÖZ

Bu çalışmada Cumhuriyet döneminde, 1926-1956 yılları arasında Urfa'da öğretmenlik yapan İhsan Özdemir'in yaşamı ve yapmış olduğu çalışmalar araştırılmıştır. Araştırmayı geliştirecek kaynaklara ulaşılmış ve oğlu Coşkun Özdemir'in vermiş olduğu bilgiler ile çalışma desteklenmiştir. Tiyatro, spor, folklor, sosyal yardım ve eğitim etkinlikleri gibi birçok alanda aktif rol oynamış olan İhsan Özdemir, çalışma yaşamında çocukların eğitimine önem verdiği kadar yaptığı etkinliklerle dikkatleri üzerine çekmiştir. Bir yandan öğretmenlerin mesleki 'alanda geliştirilmesi için çalışmalar sürdürmüştü; bir yandan da yapılan çeşitli etkinlikler ile çocukların gelişim süreçlerine uygun yetişmelerine katkı sağlamıştır. Dönemin ekonomik sıkıntularına rağmen yaptığı çalışmalar ile İhsan Özdemir'in Urfa'da sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yaşamın canlanmasına katkı sağladığı net bir şekilde görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Öğretmenlik, İhsan Özdemir.

A MODERN TEACHER IN URFA IN THE PROCESS OF TRADITIONAL EDUCATION: İHSAN ÖZDEMİR (1926-1956)

ABSTRACT

This study investigated the life and the work of İhsan Özdemir, who taught in Urfa during the Republic Period between 1926-1956. The resources that would develop and support the study were reached via his son, Coşkun Özdemir who provided information. İhsan Özdemir, who played an active role in many areas like theatre, sports, folklore, social aid and educational activities, drew attention with not only the importance he attached to the education of children, but also his activities throughout his working life. He worked for the development of teachers in the profession

* Araştırmacı Tarihçi, E-posta: yuksel.yldrm63@gmail.com

on one hand and contributed to the training of children according to their developmental periods with the help of activities on the other. Despite the financial difficulties of that era, İhsan Özdemir definitely made a great contribution to the revival of the socio-cultural and socio-economoc life of Urfa with his work.

Keywords: Republic, Teaching, İhsan Özdemir.

Giriş

Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanmasından sonra 1923'te Lozan Antlaşması imzalanmış ve bu antlaşmayla birlikte Türk milleti için yeni bir dönem başlamıştır. Mustafa Kemal önderliğinde Cumhuriyet ilan edilerek köklü inkılâpları hazırlayan süreç başlatılmıştır. Yeni rejim ile siyasi, iktisadi, sosyal ve kültürel pek çok alanda Atatürk ilke ve inkılâpları gerçekleştirilmiştir. Bu inkılâplar doğrultusunda Millet Mektepleri, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Halkevleri vb. pek çok kurum ve kuruluş uygulamaya konulmuştur.¹ Atatürk, başlattığı yenileşme sürecinde tam anlamıyla başarılı olabilmek için sosyal ve ekonomik atılımları art arda uygulama alanına koyup kitle eğitimine önem vermiştir. Ülkeyi, medeni devletler seviyesine ulaştırmak için hedefini en ince ayrıntılarına kadar tespit edip, yaptığı devrimlerle uygulama alanına koymuştur.² Böylece Atatürk ilke ve inkılâplarına uygun, milli, çağdaş ve güçlü bir devletin varlığı hedeflenmiştir. İstenilen Shedefe ulaşma yolunun eğitim ile aşılacağı anlaşılmış³ ve Atatürk'ün eğitim politikasının esasını daha çok halk eğitimi teşkil etmiştir. Bu durumun arka planında ise halka dayalı bir devlet yapısının yer alması ve bu yapının devamı için halkın eğitilmesi yer almıştır. Mustafa Kemal, uygarlık ve kültürün iç içe olduğuna inanmış ülkenin gelişmesi, kalkınması, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşması için tek yolun müspet ilim olduğunu göstermiş⁴ ve 1 Mart 1922 tarihli Meclis açılış konuşmasında halkın eğitimi hakkındaki görüşlerini şöyle açıklamıştır:

“Binaenaleyh bizim takip ettiğimiz maarif sisteminin temeli, evvela mevcut cehli izale etmektir. Teferruata girmekten kaçınarak bu fikrimi birkaç kelime

¹ Yüksel Yıldırım, **Urfa Halkevi (1934-1951)**, Nobel Bilimsel Eserler, Ankara, 2016, s.1.

² Mustafa Ergün, **Atatürk Devri Türk Devrimi**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1982, s.156; Yıldırım, a.g.e., s. 7.

³ Muhittin Yıldırım, **Yaygın Eğitim ve Halk Eğitimi Merkezleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009, s.29.

⁴ Özcan Köknal, “Atatürkçü Çizgide Gençliğin Eğitimi”, **Atatürk ve Eğitim**, (Yay. Haz. Nizamettin Koç), TED Yayınları, Ankara, 1981, s.330.

ile açıklamak için diyebilirim ki alemlak bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, milletini, dinini, dünyasını tanıtacak kadar coğrafi, tarihi, dini ve ahlaki bilgi vermek ve dört işlemi öğretmek maarif programımızın ilk hedefidir.”⁵

Böylelikle halkı çağdaş dünya görüşü doğrultusunda eğitmek, fikir alışverişinde bulunarak kaynaştırmak, yeni rejimi destekleyecek siyasi kültürü oluşturmak öncelikli hedef olmuştur. Bu hedef ile istenilen ise değerlerin halka kazandırılmasıyla halk arasında oluşmuş olan ayrıcalık ve imtiyazlıkların ortadan kaldırılmasıdır.⁶ Yeni Türkiye'nin, yeni örgütlerinin her birinde ayrı ayrı ve bütününde çağdaş zihniyet hâkim olmalıdır. Hitap edilen kitlelerle teması sağlayacak başlıca vasıtaların başında öğretmenler bulunması hedeflenmiş ve bu sebeple Mustafa Kemal öğretmenlere hitap ederken: “Cumhuriyet sizden, fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür nesiller ister” demiş ve böylelikle öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmüştür.⁷ Bu sorumlulukları yerine getirmeye çalışan öğretmenlerden biri de İhsan Özdemir'dir. İhsan Özdemir, Cumhuriyet'in kuruluş döneminde Urfa'da göreve başlamış ve 1926-1956 yılları arasında bu görevini yürütmüştür. Kendisi aynı zamanda tiyatro, spor, sosyal yardım ve mesleki gelişim programları gibi birçok alanda aktif rol oynayan bir kişidir.

İhsan Özdemir'i müstakil olarak ele alan bir çalışma olmamakla birlikte onun özellikle tiyatro alanında yapmış olduğu çalışmalara Anıl Çeçen'in *Halkevleri*, Nuray Bayraktar'ın *Halkevleri'nin Ülke Kültürüne, İnsanın Gelişimi ve Dönüşümü Açısından Katkıları ve Öneriler* ile Hamdiye Algan'ın *Halkevleri'nde İnkılâp Temsilleri (1932-1951)* adlı eserlerinde değinilmiştir. İhsan Özdemir'in yaptığı diğer çalışmalar ise Yüksel Yıldırım'ın *Urfa Halkevi (1934-1951)* adlı eserinde yer bulmuştur. Özdemir'in yaşamı ile ilgili ayrıntılar ise oğlu Coşkun Özdemir⁸ ile röportaj yapılarak kayda alınmıştır.

⁵ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri – I**, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1961, s. 298; Ersoy Taşdemirci, “Atatürk'ün Halk Eğitimi Hakkında Görüşler ve Atatürk Döneminde Türkiye'de Halk Eğitimi Faaliyetleri,” **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 7, Kayseri, 1996, s.496; Y. Yıldırım, **a.g.e.**, s.9

⁶ Yavuz Özdemir– Elif Aktaş, “Halkevleri (1932'den 1951'e)”, Atatürk Üniv. **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.45, Erzurum, 2011, s.243.

⁷ Enver Ziya Karal, “Atatürk İlkelerinin Biçimlendirdiği Eğitim”, **Atatürk ve Eğitim**, (Yay. Haz. Nizamettin Koç), TED Yayınları, Ankara, 1981, s.6-7; Erol Göngör, **Dünden Bugünden Tarih- Kültür ve Milliyetçilik**, Ötüken Yay., İstanbul, 2007, s.97-98; Y. Yıldırım, **a.g.e.**, s.9.

⁸ **Prof. Dr. Coşkun Özdemir**: 1929 yılında Urfa'da doğdu. Urfa Turan İlköğretim Okulu'nda görev yapan Öğretmen İhsan Özdemir ve Öğretmen Lamia Özdemir'in ilk çocuklarıdır. İlköğretimini Urfa'da yapan Özdemir, 1940 yılında Ankara Maarif Kolejine girmiş, ardından İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini okumuştur. Sonraki yıllarda Londra Natio-

İhsan Özdemir'in Yaşamı

İhsan Özdemir, 1906 Urfa doğumludur. Hangi okuldan mezun olduğu ile ilgili bilgi edinilememekle birlikte eğitimini tamamlayıp yine kendi memleketinde 1926 yılında öğretmenlik görevine başladığı bilgisine ulaşılmıştır. Göreve başladıktan iki yıl sonra, 1928 yılında Urfa'ya tayin olunan Lamia Öğretmen ile evlenmiştir.⁹ Urfa, Beykapısı semtindeki Turan İlkokulu'nda öğretmenlik yapan Özdemir ailesinin Coşkun ve İnsel adlı iki çocukları olmuştur. 1940 yılında Urfa'da yeni bir okul açılmıştı, İnönü İlkokulu. İhsan Özdemir bu yeni okula müdür, eşi Lamia Özdemir ise öğretmen olarak atanmıştır. Daha sonraki yıllarda Vatan İlkokulu ile çifte tedarisat görevinde bulunmuştur. 1956 yılında İstanbul Yalova Atatürk okuluna tayin olunan Özdemir ailesi, aynı yıl oğulların ifadesiyle gözyaşları içinde Urfa'dan ayrılmışlardır. (EK:1)

Cumhuriyet öncesi dönemde Urfa'nın sosyo-kültürel yapısı incelendiğinde, Urfa'nın daha çok gelenek ve göreneklere bağlı olarak yaşanan bir yer olduğu söylenebilir. Urfa'da Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte ise toplumsal yapıda bir değişim yaşanmaya başlamış ve devrim rüzgârları Türkiye'nin her yerinde olduğu gibi burada da esmeye başlamıştır. Özdemir ailesi de, her zaman için Cumhuriyet ve devrimlere bağlı, bir başka ifade ile modern bir aile olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir.¹⁰ (EK:2)

İhsan Özdemir, Urfa'da öğretmenlik görevini yürüttüğü süreçte çeşitli çalışmalarda bulunmuş, Urfa Halkevi'nin¹¹ açılması ile birlikte ise çalışma

nal Hospital For Nervous Diseases, Boston Harvard Üniversitesi Massachusetts General Hospital eğitimleri, Avrupa Kas Hastalıkları Derneği, İngiltere Kraliyet Tıp Derneği üyeliklerinde bulunmuştur. Şimdi İstanbul Üniversitesi Nöroloji Anabilim Dalından emekli ve Türkiye Kas Hastalıkları Derneği kurucusu ve başkanlığına devam etmektedir. (Kaynak: Prof. Dr. Coşkun Özdemir, Görüşme Tarihi, 9 Aralık 2016; Y. Yıldırım, *a.g.e.*, s.74)

⁹ **Lamia Özdemir:** Naima Çulluzade'nin kızı olan Laima Hanım, 1908 yılında İzmir-Karşıyaka'da doğmuş ve büyümüştür. İzmir'in kurtuluşundan sonra öğretmen okuluna yazılmış olan Laima Hanım, 1927 yılında 19 yaşında iken öğretmen olmuştur. İlk görev yeri olarak Urfa'ya atanan Lamia Hanım, görev yaptığı Turan İlkokulu'nda tanıştığı İhsan Özdemir ile 1928 yılında evlenmiştir. Özdemir ailesi 1956'ya kadar gerek görev yaptıkları okullarda gerekse Urfa Halkevi'nde etkin olarak çalışmalarda bulunmuşlardır. 1956 yılında İstanbul Yalova Atatürk okuluna tayin olunan Özdemir ailesi, aynı yıl oğulların ifadesiyle gözyaşları içinde Urfa'dan ayrılmışlardır. Yaşamına İstanbul'da devam eden Lamia Özdemir, 2002 yılında vefat etmiştir. (Kaynak; Özdemir, *a.g.e.*, s. 25-26; Özdemir, *g.t.*, 10 Ocak 2017; Y. Yıldırım, *a.g.e.*, s.35)

¹⁰ Coşkun Özdemir, **Urfa'dan Harvard'a**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012, s.35-45.

¹¹ Halkevlerine ilişkin genel literatür ayrıntılı olmakla birlikte Urfa Halkevi'ne ilişkin literatürün son yıllarda şekillenmeye başladığı söylenebilir. Diğer birçok halkevine göre erken kurulmasına rağmen bu halkevini müstakil olarak ele alan ilk tez çalışması "*Yeni Türkiye'nin Yapılanma Sürecinde Halkevleri'nin Rolü ve Urfa Halkevi Örneği (1934-1951)*"

alanını daha da genişletmiştir. Özdemir, Urfa Halkevi'nin Temsil şubesinde görev yapmış ve bu şube çalışmalarına çok önemli katkılarda bulunmuştur. Temsil şubesindeki çalışmalarının yanında spor, sosyal yardım ve folklor eğitimi gibi farklı alanlarda da çalışmalar yürütmüştür.¹² Şunu da belirtmek gerekir ki Özdemir'in bu alanlar içerisinde en çok Temsil şubesinin önemli bir faaliyet alanı olan tiyatroya ilgi duyduğu oğlu Coşkun Özdemir'in ifadelerinden anlaşılmaktadır.

İhsan Özdemir öğretmenlik mesleğinin uzun bir dönemini memleketi Urfa yerine getirmiştir. Bu süreç içinde çok yoğun çalışmalarda bulunmuştur. Daha sonra İstanbul Yalova Atatürk okulunda öğretmenlik görevini sürdüren İhsan Özdemir, 1983 yılında vefat etmiş ve İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığına defnedilmiştir.¹³

İhsan Özdemir'in Katkılarıyla Urfa'nın Sosyo-Kültürel Yaşamında Tiyatro

Cumhuriyet döneminde tiyatro çalışmalarının önemli bir kısmı Halkevleri eliyle ve Halkevleri faaliyetleri içerisinde de Temsil Şubesi tarafından yürütülmüştür. Tiyatro çalışmalarının esas görevi ilk olarak şube üyelerine ve genel anlamda ise Türk halkına milli tiyatro kültürünü aşılama ve öncelikle olarak istekli ve yetenekli kişilerden gruplar oluşturularak çalışmalarını işlevsel hale getirmektir. Kemalist Devrim'in ilkelerini ve değerlerini işleyen tiyatro çalışmaları yapıldıkça yeni Türk tiyatrosunun temelleri de Halkevleri'nde atılmış olacaktı. Mustafa Kemal "*Nerede bir Halkevi sahnesi varsa orada gerçek Türk tiyatrosu vardır*" diyerek Halkevi tiyatro çalışmalarının önemini vurgulamıştır.¹⁴ Böylece ülkede tiyatro sevgisinin yerleşmesi ve gelişmesi sağlanıp geleneksel ve ulusal piyesler ile halkın eğitilip bilinçlen-

2016 yılında Yüksel Yıldırım tarafından, ilk kitap çalışması "**Urfa Halkevi (1934-1951)**" de yine aynı yıl aynı kişi tarafından yapılmıştır. Urfa Halkevi'ni konu alan makalelere için bkz. Gülşah Eser, "Halkevi'nde Güzel Sanatlar Çalışmaları: Urfa Halkevi Örneği", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.9, S.42, Şubat 2016, 630-640 ; Gülşah Eser, "Cumhuriyet Döneminde Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi: Urfa Halkevi Örneği", **International Journal Of Languages Education and Teaching, Mannheim- Germany**, 1176-1184; Mehmet Pınar, Yunus Özduygün, "Urfa Halkevi ve Faaliyetleri (1934-1951)", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt.9, Sayı 43, Nisan 2016, 870-881; Yüksel Yıldırım, "Urfa'nın Sosyo-Kültürel Yaşamında Mihenk Taşı Bir Kurum: Urfa Halkevi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt.9, Sayı 45, Ağustos 2016, 319-332.

¹² BCA, 490.01/ 1062.1079.1.

¹³ Özdemir, g.t., 10 Ocak, 2017.

¹⁴ Anıl Çeçen, **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 2000, s.132.

dirilmesi sağlanacaktır.¹⁵ Atatürk aynı zamanda tiyatroyu; güzel sanatların birçok dalını içinde barındıran bir sentez olarak görmüş ve bu nedenle özellikle tiyatro kültürünün yaygınlaşması çabasında bulunmuştur. Cumhuriyet döneminde Tiyatro ile Türklerin tarihteki önemli başarıları canlandırılarak hem milli bilincin oluşması sağlanmış hem de tiyatro sanatının geliştirilmesi için çalışmalar yapılmıştır.¹⁶ (EK:3)

Temsil şubesi ya da tiyatro çalışmaları açısından bakıldığında Urfa Halkevi önemli bir yere sahip olup kuruluş döneminde burada pek çok piyes sahnelenmiştir. Bu piyesler zaman zaman ulusal basında ve sıklıkla yerel basında önemli bir yer bulmuştur. Örneğin 1934 yılı etkinlikleri arasında Ankara Halkevi'nin Ziya Gökalp ve İranlı şair Firdevsi için yapılan anma günleri ile ilgili verilen haberlerde Ziya Gökalp için Ankara'da yapılan çalışmalara ayrıntılı olarak yer verilirken aynı zamanda Konya, Aydın ve Urfa, Halkevleri'nin çalışmaları da geniş yer tutmuştur.¹⁷ 1935 yılında ise Urfa Halkevi sahnesinde *Akın*, *Zoraki Tabip*, *Bir Gece Faciası*, *Urfa Kurtuluşu* ve *Dişçi* piyesleri başarıyla oynanmış; özellikle *Akın* ve *Kozanoğlu* piyesleri halkın yoğun ilgisi nedeniyle dört defa temsil edilmiştir.¹⁸ Daha sonraki yıllarda hazırlanan *Alparslan* piyesi de büyük bir başarı ile sahnelendikten sonra Suruç ilçesinde de aynı piyes seyirci ile buluşmuştur.¹⁹ (EK:4)

Urfa Halkevi'nin kuruluş döneminde dikkati bir husus öğretmenlerin temsil şubesi çalışmalarında etkin olarak görev almaları ve bu durumun Urfa halkının tiyatroya olan ilgisini arttırmasıdır. Öğretmenlerin bu şekilde Halkevine destek vermesi ve dolayısıyla okul-halkevi işbirliği öğrencilerin ve halkın tiyatroya daha yoğun bir ilgi duymasına neden olmuştur. Bu ilgi öğretmenlerin de şevkini arttırmış ve o dönemdeki tiyatro çalışmaları bu öğretmenler tarafından ivedilikle yürütülmüştür. Canla başla çalışan öğretmenlerden biri de İhsan Özdemir'dir.

İhsan Özdemir'in tiyatroya olan ilgisi bu alanda daha etkin olarak görev almasına sebep olmuş ve ilginin neticesinde Urfa Halkevi'nde birçok piyes

¹⁵ Nurcan Toksoy, *Halkevleri Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Yayınları, Ankara, 2007, s.52; Nuray Bayraktar, *Halkevleri'nin Ülke Kültürüne, İnsanın Gelişimi ve Dönüşümü Açısından Katkıları ve Öneriler*, Halkevleri Yayınları, Ankara, 1999, s.34; Özgür Şahap Varanlı, "Türkiye'de 1932-1950 Sürecinde Halkevleri Temsil Şubelerinin Yurttaş Eğitime Katkıları", (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2008, s.11.

¹⁶ İsmayil Hakkı Baltacıoğlu, *Halkın Evi*, Ulus Basımevi, Ankara, 1950, s.125.

¹⁷ Çeçen, a.g.e., s.123-124.

¹⁸ Hamdiye Algan, *Halkevleri'nde İnkılâp Temsilleri (1932-1951)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara, 2011, s.60.

¹⁹ Bayraktar, a.g.e., s.235.

Özdemir'in de önemli katkılarıyla sahnelenmiştir. Örneğin İhsan Özdemir, M. Cevdet, Ali Galip ve arkadaşlarının uzun çabaları sonucunda *Akın* piyesinin hazırlıkları tamamlanarak bu piyes 2 Mart 1935 Cuma gecesi ilk sahnelenmiş ve ardından üç gece daha seyirci ile buluşmuştur. Yoğun ilgi gören piyesin gösterildiği dördüncü geceye, yaşamlarında hiç sahne ve tiyatro görmemiş olan Urfa kadınları katılmış olması dikkat çekicidir. Çocuğu kucağında, çarşafı ile *Akın* piyesini görmeye gelen kadınların piyese olan ilgisi piyesi sunan öğretmenlerde büyük memnuniyet yaratmıştır.²⁰ Coşkun Özdemir Urfa kadınının tiyatroya olan bu ilgisini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Evet, Shakespeare oynuyorlardı Venedik Taciri, Vedat Nedim Tör'ün Çoban'ı ve Atilla'nın Düşünü hatırlayabildiğim oyunlar arasındadır. En güzeli de o yıllarda tiyatrolara katılan insanlar arasında ayrılık gayrılık yerine büyük bir dayanışmanın olmasıydı. Tiyatroları izlemeye gelen Türk, Arap, Kürt, Ermeni ve Yahudisi hepsi yanyana oturup yapılan çalışmalarını izlerdi. Tabii ki tiyatroları izlemeye gelenler arasında kadınların sayısı azdı ama katılımların olması da zamanına göre büyük bir gelişmeydi.”

Yapılan tiyatro çalışmalarına halk tarafından da yoğun ilgi gösterilmiştir. Bu yoğun ilgiden dolayı piyesler bazen üç bazen de dört gece art arda temsil edilmiştir. İlk gecelerdeki temsillere kadınlar fazla katılmamakla birlikte sonraki gecelerdeki temsillere katılmıştır. Sahnelenen *Hasbahçe*, *Koza-noğlu*, *Zor Tabib* ve *Atilla'nın Düşünü* adlı piyesler üç gece art arda halka sunulmuştur.²¹

Atilla'nın Düşünü temsilini, her ilkokuldan öğretmenler ve halktan görev almak isteyen gönüllü kişilerden oluşturulan bir ekip tarafından bir aylık neticesinde hazırlanmıştır. Bunlar piyesler içerisinde *Akın* halkın yoğun ilgisine mazhar olmuş ve salonda yer kalmadığından dolayı piyesi ayakta izleyenler olmuştur.²² Bir başka çalışma ise *Alparslan* piyesi olmuştur. Bir aylık bir zaman sürecince hazırlanan *Alparslan* piyesinde rol alan oyuncular: İhsan Özdemir, Abdurrahman Alpan, Ahmet Akçimen, Ali Savtekin, Müslüm Saraç, Kaya Çevik, Bekir Ergün, Muharrem Kayral, Münir Polat, Emin Üzümcü, Mehmet Cindoğlu, Celal Tokat, Bekir Çelen, Akil Kanay, İbrahim Katipoğlu, Suphi Altıok, Hasan Savaşar, , Nadir Polat, İbrahim Hatipoğlu ve Namık Gültekin olmuştur.²³ *Alparslan* piyesi de tıpkı *Akın* piyesi gibi büyük bir başarı ile sahnelenmiş ve beş kez seyirci ile buluşmuştur. Ardından 25

²⁰ *Yenilik*, 7 Mart 1935, s.2.

²¹ *Yenilik*, 28 Şubat 1936, s.1.

²² *Urfa'da Milli Gazete*, 25 Şubat 1935, s.1.

²³ *Urfa*, 15 Temmuz 1947, s.1.

kişilik bir grup halinde köy ve ilçe ziyaretleri yapılarak Viranşehir, Ceylanpınar, Suruç ve Birecik'te temsiller sahnelenmiştir. (EK:5)

Tiyatro çalışmaları, Urfa'da sosyal-kültürel alanda büyük değişiklikler yaratmıştır. İnsanlarda merak duygusu uyandırmış ve bunun bir getirisi olarak gençler arasında tiyatro çalışmalarında gönüllü oynama istek ve eğilimi artmıştır. Tiyatroların özellikle milli bayram ve önemli günlere denk getirilmesi de insanlarda milli şuuru güçlendirmiştir. Ayrıca sosyo-kültürel yaşamda kadınlar önemli oranda yer almaya başlamış ve kadın sosyo-kültürel yapının önemli bir parçası haline gelmiştir. Kadınların bir yandan tiyatro çalışmalarında rol alması bir yandan da yapılan çalışmalarını görme arzusu ister itemez sosyal bir hareketlilik oluşturmuştur. Yaşamında tiyatronun ne olduğunu bilmeyen kadınların kucağında çocukları, çarşafı ile tiyatro izlemeye gitmeleri bu değişikliklere örnektir.²⁴

İhsan Özdemir'in Spor Yaşamına Kattığı Yenilikler

İhsan Özdemir'in spor alanındaki faaliyetlerine bakıldığında özellikle yüzme ve futbol alanlarında önemli çalışmalarda bulunduğu dikkati çekmektedir. Okuldaki dersleri yanı sıra çeşitli alanlarda çalışmalarda bulunan Özdemir, gençleri özellikle spor alanında geliştirmek için çok büyük çaba sarf etmiştir. Özdemir'in bu çabaları halk tarafından da takdir görmüş ve böylelikle spor faaliyetlerine katılım da yüksek olmuştur.

Bölgenin coğrafi şartları göz önüne alındığında Urfa'da deniz bulunmamasına rağmen su sporları çalışmalarının son derece aktif olması ilginçtir. Biri Balıklı Göl ve diğeri de Aynüzeliha Gölü olmak üzere iki küçük yapay göle sahip olan Urfa'da su sporuna en elverişli yer ise Aynüzeliha Gölü olmuştur. (EK:6)

Aynüzeliha Gölü'nde yapılan yüzme çalışmaları ile yüzücüler, Türkiye Su Sporları Birincilik Yarışmaları'na katılmışlardır. Urfa'daki su sporları hakkında kendileri ile yapılan röportajlarda Prof. Dr. Coşkun Özdemir konuyla ilgili bilgileri şöyle vermiştir.

“Urfa, Aynüzeliha gölünde çok iyi yüzücüler yetişmiştir. Babam, İhsan Özdemir, gölde yapılan yüzme çalışmalarına çok önem verirdi. Cravl (serbest yüzme) yüzüşünü takdirle izlediğim Abdurrahman Aloğlu, hala gözlerimin önündedir. Adana'daki Türkiye Birincilikleri yüzme yarışlarına katılırdı. Sanırım Abdurrahman Aloğlu Türkiye üçüncüsü olmuştu. Urfa su sporcuları, Mersin ve Adana'daki yüzme yarışlarında dereceye girmişlerdir. Tatlı göl suyunda çalış-

²⁴ Yenilik, 7 Mart 1935; Urfa'da Milli Gazete, 25 Şubat 1935; Urfa, 15 Temmuz 1947.

*malarını yapan yüzücülerimiz, deniz suyunun tuzlu ve kaldırma kuvvetinin olması, kendilerine büyük avantaj sağlamıştır. Ve daha hızlı yüzerek derece yapmışlardı”.*²⁵

Bu bilgiler ile aynı doğrultuda Gazeteci-Yazar A. Naci İpek²⁶ ise “Sı-
nırlı imkalara rağmen Aynüzeliha gölünde yapılan yüzüme çalışmalarını ile
çok iyi yüzücüler yetişmişti. Adana ve Mersin’de düzenlenen yüzme yarışma-
larına katılıyorlardı. Urfalı yüzücülerin en büyük avantajı ise göl suyunda
çalışmalarını yapmaları olmuştu. Böyle olunca deniz suyunun tuzlu ve kal-
dırma kuvvetinin olması yüzücülerimizin daha hızlı hareket etmelerini sağ-
lamıştı. İsmi hatırlamıyorum ama birinci ve ikinci gelen yüzücülerimiz
olmuştu” bilgisini vermiştir.²⁷ Verilen bilgiler birbirini desteklediğinden
Urfa’da yapılan su sporları hakkında önemli bilgilere ulaşılmaktadır.

1939 tarihli *Akgün* gazetesindeki haberlerde, Aynüzeliha Gölü’nde ya-
pılan yüzme çalışmalarına geniş yer verilmiştir. Bu haberlere göre Urfa’da
yüzme sporu takımı büyük bir başarı ile kendini geliştirmiştir. Özellikle
gençlerde spor yaşamının canlanması için candan ve içten gelen bir gayretle
çalışan, gençlik feyzinin yükselmesi için uğraşan fedakâr bir öğretmen İhsan
Özdemir olmuştur. İhsan Özdemir, başkanlığında, A ve B olmak üzere iki
yüzme takımı oluşturmuştur. Yüzme sporuna büyük ilgi gösteren gençler,
Halilürrahman gölü karşısında bulunan metruk eski karakol binasını tamir
ederek burayı yüzme kulübü yapmışlardır. Haftanın belli günlerinde İhsan

²⁵ Özdemir, **g.t.**, 10 Ocak Ekim 2017; Özdemir, **a.g.e.**, s.23.

²⁶ **A. Naci İpek**; 1932 yılında Urfa’da dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini burada tamam-
lamıştır. 1950 yılında yazın yaşamına atılan İpek “Yeni Urfa” gazetesinde “İhsan İstemez”
ve “Tolunay Müstear” mahlaslarıyla yazmaya başlamıştır. 1952’de Celal Uslusoy ile bir-
likte “Urfa” gazetesini çıkarmış ancak bu gazete uzun ömürlü olamadığından yazılarını
“Urfa’nın Sesi” gazetesinde yayımlamıştır. 1953-1954’te Yaşar Kemal ile Cumhuriyet gaz-
etesinde çalışmıştır. Daha sonra ise Urfa’ya gelerek 1957’de “Karakoyun”, 1961’de “Fı-
rat” gazetelerini çıkarmıştır. İpek’in, gazetecilik mesleğinin yanı sıra 1964’te Özlem Kita-
bevi’ni açtığı, şiir ve edebiyat ile ilgilendiği bilinmektedir. Nitekim 1966 yılında “Anzilha”
adlı şiir ve edebiyat dergisinde okuyucularına seslenmiştir. 1969’da “İlimiz Şanlıurfa” ki-
tabı ile “Şiirlerde Urfa” adlı antolojiyi çıkarmıştır. 1985 yılına kadar “Cumhuriyet”, “Yeni
İstanbul” ve “Akşam” gazetelerinin Urfa temsilcisi olan İpek aynı zamanda 1960 ve 1986
yılları arasında Kızılay Urfa Şubesi’nin yönetim kurulu üyeliği ile ikinci başkanlığını,
THK ile ÇEK il başkanlıkları görevlerini yürütmüştür. ŞTV ve Güneydoğu TV’de “Başka
Urfa Yok”, “Son Urfalılar” programlarını yapmıştır. 1994’te “Urfalı Güzel”, 1999’da
“Gönlümde Şiirleştğin An” adlı şiir kitaplarını yazmıştır. 1991’de ŞURKAV’ın 2004’te
Şanlıurfalılar Vakfı’nın kurulmasında çaba sarf eden İpek halen bu vakıfların müteveli
heyetinde yer almaktadır. (Kaynak: A. Naci İpek, Görüşme Tarihi 22 Aralık 2016; Y. Yıl-
dırım, **a.g.e.**, s.90; Gülşah Eser-Abdullah Orak (2015). “Cumhuriyet Dönemi Kadın Eğiti-
minde Bir Atılım: Urfa Kız Enstitüsü”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.8,
S.41, s. 429).

²⁷ **A. Naci İpek**, Görüşme Tarihi, 18 Aralık 2016.

Özdemir'in başkanlığında burada toplanarak yüzme çalışmalarını sürdürmüşlerdir.²⁸ Böylece yüzme sporu günden güne başarı göstermiştir. Urfa'nın yaz aylarında, sıcaklıkların yüksek olmasından dolayı su sporuna rağbet de artmıştır. Ancak su sporu için sadece gölün olması yeterli değildi. Yüzme yapıldıktan sonra yüzücülerin duş alma yerine ihtiyaçları olmuştur. Bu nedenle gençler tarafından göl civarında uygun yerler kiralanmış ve duş alma kabinleri oluşturup ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştır. Böylece yüzücüler, yüzme çalışmalarını yaptıktan sonra rahatlıkla duş alabilme imkânına kavuşmuşlardır. Buradaki yüzme imkânlarından sadece sporcular değil yüzme isteyen herkes faydalanmıştır.²⁹ (EK:7)

Spor aktivitelerine katılan gençler esaslı bir program dâhilinde boş zamanlarını doldurmaya çalışmışlardır. Spor meydanlarındaki antrenmanlardan sonra Aynüzeliha Gölü'nde yüzme egzersizleri yapmışlardır. Ancak maddi sıkıntı nedeniyle ailelerine bakmak durumunda olan bu gençlerin çoğu v spor çalışmaları yapmak yerine daha çok marangozluk, bakırcılık ve dericilik gibi işlerle uğraşan atölyelerde çalışmak zorunda kalmışlardır. Bu nedenle sadece az sayıda genç, öğretmenleri İhsan Özdemir eşliğinde daimi çalışmalarını sürdürebilmiştir.³⁰ Bu gençlere düzenli bir şekilde yüzme dersleri verildikten sonra oluşturulan gruplar arasında yarışmalar düzenlenmiştir.

İhsan Özdemir başkanlığında oluşturulan A ve B takımları arasında 20 Haziran 1948 Pazar günü su sporu yarışması düzenlenmiştir. Halkın yoğun ilgi gösterdiği bu yarışmada gölün etrafı su sporlarına meraklı insanlar ile dolup taşmıştır. O gün saat 15.30'da yarışma başlamış ve gençler arasında kıyasıya bir mücadele olmuştur. Yarışmaya katılanlar arasından çeşitli branşlarda birinci gelen ilk üç kişi şöyledir:

6 Kişi, 100 Metre Serbest: Müslüm Görgün, Aziz Özbek, Cemal

4 Kişi 100 Metre Sırtüstü: Avni Eren, Müslüm Teksöz, Şükrü Eren.

5 Kişi, 200 Metre Kurbağalama: Bekir Mavigöz, Mahmut Ol, Osman Demirsaran.

3 Kişi, 400 Metre Serbest: Müslüm Görgün, Bakır Kelleci, Ahmet Gürses.

3 Kişi, 1000 Metre Serbest: Aziz Özbek, Bakır Mavigöz, Mahmut Alp.

7 Kişi, 500 Metre Orta Yaş: Mahmut Sorgunç, Cuma Avcı, Avni Eren.

²⁸ Akgün, 14 Ağustos 1939.

²⁹ Akgün, 14 Ağustos 1939.

³⁰ Akgün, 20 Ağustos 1939.

Ayrıca yine aynı gün, yüzme yarışından sonra yine iki takım arasında su topu müsabakası yapılmıştır. Uyanış spor kulübü yüzücüleri, su topu müsabakasında Halk Spor kulübü yüzücülerine karşı 2-0 galip gelmişlerdir.³¹ (EK:8)

Yapılan su sporları faaliyetleri incelendiğinde, yapılan çalışmaların bir ya da iki yıl ile sınırlı olmayıp uzun yıllar devam ettiği görülmektedir. Çalışmaların yapıldığı dönemin sosyo-ekonomik yapısı göz önüne alındığında İhsan Özdemir'in, sınırlı imkânlar dâhilinde Aynüzeliha Gölü'nde yaptırdığı yüzme çalışmaları ile dikkate değerdir.

Gençliğin Beden Terbiyesine Yönelik Futbol Çalışmaları

Urfa Spor Kulübü bünyesinde Halk Spor ve Uyanış Spor³² adlı iki futbol takımı oluşturulmuştur. Futbolun halk arasında en fazla rağbet gören spor etkinliği olmasına rağmen dönemin ekonomik sıkıntıları birçok çalışma gibi futbol çalışmalarını da olumsuz etkilemiştir. İhsan Özdemir'in katkıları ve gençlerin dayanışması ile yaşanan sıkıntılar önemli ölçüde giderilmeye çalışılmıştır. Prof. Dr. Coşkun Özdemir, *“Özellikle spor şubesinin eksiklikleri çok fazlaydı. Bütün eksikliklere rağmen, gençlerin azimleri çok fazlaydı. Babam, İhsan Özdemir özellikle düzenlediği biletli tiyatro, müsamere ve spor şenlikleri çalışmaları ile spor alanındaki eksiklikleri önemli ölçüde gidermeye çalışmıştır”* ifadeleriyle ile spor çalışmalarının sınırlı imkânlar dâhilinde yürütüldüğünün altını çizmiştir. (EK:9)

Urfa'da yapılan spor çalışmaları ile ilgili yapılan röportajlar ve resimler konuyla ilgili bilgileri arttırmıştır. Yine aynı şekilde 1926-1956 yılları arasında yayımı yapılan yerel gazetelerde çıkan geniş haberler de dönemin aydınlatılmasında önemli bir destek olmuştur. Bu haberlerden biri de spor faaliyetlerin sürdürülmesi, yaşanan sıkıntıların giderilmesi için yapılan müsamereler ve yardımlar olmuştur.

Halk Spor takımını teşkil eden gençler tarafından Belediye Uray Sinema salonunda bir müsamere düzenlenmiştir. Müsamere biletlerinin satışından toplanan paralar Urfa Spor Kulübüne yardım amaçlı kullanılmıştır. Müsamere, İstiklal Marşı ile başlamış ve spor marşı ile devam etmiştir. Ardından Bedri Alpay tarafından spor hakkında bir konuşma yapılmıştır. *Kızıl*

³¹ Urfa, 25 Haziran 1948.

³² Urfa Spor Kulübü bünyesinde Halk Spor ve Uyanış Spor adlı iki futbol takımı mevcut bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar neticesinde yine aynı isimler de iki yüzme takımının varlığı görülmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Y. Yıldırım, a.g.e., s.84-86.

Çağlayan piyesi temsil edilerek ardından bir monolog söylenmiştir. Program boks müsabakası ve spor komedisi ile devam etmiştir. Monologu söyleyen genç sporcu Kamil, mevzunun ifadesinde ve taklidinde başarı gösterdiğinden tekrarı için ikinci kez sahneye davet edilmiştir.³³ Böylece seyircilere hem neşeli bir gece yaşatılmış hem de spor kulübünün ihtiyaçları için gereken yardım toplanmıştır.

Spor faaliyetlerinin devamı için gerekli desteğin sağlanmasına ilişkin başka bir etkinlik ise spor şenlikleri olmuştur. 8 Mayıs 1937 tarihinde düzenlenen bu şenlik, saat 15.30'da başlamış halkın ilgisini çeken yoğun bir katılım olmuştur. Spor sahasında gerçekleştirilen bu şenliğe Urfa Valisi, Komutanlar, Halkevi Başkanı, Spor Şubesi Başkanı, öğrenciler, veliler ve kalabalık bir halk grubu katılmıştır. İstiklal Marşı ile başlayan şenlik, öğrencileri tarafından Atatürk'ün spor hakkındaki düşüncelerini yansıtan şiir ve sözlerinin okunması ile devam etmiştir. Ardından ortaokul öğrencileri jimnastik gösterilerini sunmuşlardır. Ortaokul ve Spor kulübü oyuncuları arasında yapılan voleybol maçı ile şenlik devam etmiştir. Ardından 100 metrelik sürat koşusu yapılmıştır. Yapılan futbol maçı ile program devam etmiş ve müsabakalar sonucunda birinci gelen kişilere Urfa Valisi Kazım Demirel tarafından hediyeler verilmiştir. Yapılan resmigeçit ile spor şenliği sona ermiştir.³⁴

Urfa ilinde Urfa Spor futbol takımının haricinde Urfa Spor Kulübü bünyesinde Halk Spor ve Uyanış Spor adlı iki futbol takımının oluşturulmuş olduğu görülmektedir. İhsan Özdemir başkanlığında ortaokul öğrencilerinden oluşan Halk Spor ile Uyanış Spor arasında düzenlenen maç 4 Kasım 1947 Salı günü 14.00'te başlamıştır. Kalabalık bir halk kitlesi ile Urfa Valisi Kamuran Çuhruk'un da katıldığı bu maçta M. Akil Kanay hakemliğinde takımlar arasında kıyasıya bir mücadele yaşanmış v Halk Spor, Uyanış Spor'u 3-2 yenmiştir. Halk Spor takımın oyuncuları Abdurrahman, Halil, Ali, Salih, Kenan, Mustafa, Bekir, Hüseyin, Tekin, Ekrem ve Ömer adlı gençler iken Uyanış spor takımı Fehmi, Kemal, Emin, Miktat, Mehmet, Cevdet, Vahit Remzi, Ömer, Mahmut ve Ekrem adlı gençlerden oluşmuştur.³⁵ (EK:10)

³³ **Yenilik**, 2 Kasım 1936; Y.Yıldırım, **a.g.e.**, s. 85.

³⁴ **Akgün**, 8 Mayıs 1937.

³⁵ **Urfa**, 4 Kasım 1947.

İhsan Özdemir'in Faaliyette Bulunduğu Diğer Çalışmalar

a. İlçe ve Köy Ziyaretleri: İhsan Özdemir çok aktif bir öğretmen olmasının yanı sıra memleketinin insanlarına karşı çok duyarlı ve işini sevgiyle yapan bir kişiliğe sahip olmuştur. Onun için sadece öğrencilerin değil halkın da her alanda geliştirilmesi önem arz etmiştir. Bu nedenle hem ilde hem de ilçelerde çalışma faaliyetlerinde bulunmuştur. Özellikle köy ve ilçe ziyaretlerinde bulunarak arkadaşları ile beraber hazırlamış oldukları tiyatro çalışmalarını sahnelemişlerdir. Bu gibi çalışmaların artış göstermesinde Urfa Halkevinin de büyük etkisi olmuştur. Böylece köylü-kentli arasında bir dayanışmanın sağlanması ve sosyal gelişmelerin artırılması çabalarında bulunmuştur.

Konuyla ilgili olarak Coşkun Özdemir anılarını bizimle paylaşmış ve köylü-kentli dayanışmasını şu sözlerle ifade etmiştir:

*“Urfa’daki kır gezilerinde güzel dostluklar ve beraberlikler yaşanırdı. Öğretmenler ile sıkça kırlara, köylere giderlerdi. Giderken gramofon ve taş plaklar da taşınıp götürülürdü. Çok güzel geçerdi bu geziler; Sırrın, Çamurlu, Germiş köyelerine gittiğimiz ve hatırladığım köyler arasındadır. İlçe ziyaretleri de yapılırdı. Suruç, Siverek ve Birecik, buralarda temsiller sunulurdu. Bir de bu geziler 6 Mayıs, Hıdırellez günlerinde oldu mu daha coşkulu geçerdi. Yüzlerce uçurtma gökyüzüne uçurulur, bazılarının kuyruklarına da fenerler takılırdı ve biz onları uzun zaman izlerdik”.*³⁶

Diğer ziyaretlerinden biri de 27 Eylül 1934 tarihinde Viranşehir ve Ceylanpınar ilçelerine planlanmış ve ardından ziyaret esnasında yolda beklenmedik bir durum yaşanmıştır. Bu durum tiyatro grubunun, Mercihan Nahiyesi Müdürü ve köylüler tarafından karşılanarak büyük bir çadır altında sabah kahvaltısına davet edilmiş olmasıdır. Köylüler ile yapılan sohbet ve söyleşilerden sonra, nahiyeye müdürü *“Cumhuriyetin feyzinden yararlanmak için okul istiyoruz.”* diyerek eğitim ve okul sıkıntılarını dile getirmiştir. Ardından yetkililer tarafından bu durum Genel Merkez’e bildirmiştir.³⁷ (EK.11)

b. Sosyal Yardım Faaliyetleri: Urfa'nın ekonomik şartları göz önüne alındığında sanayinin gelişmemiş olması, yaz aylarında yaşanan kuraklık, su sıkıntısı vb. nedenlerin halkın maddi durumunu oldukça etkilediği bilinen bir gerçektir. Bu maddi sıkıntılar doğal olarak çocukların eğitimine de yansımıştır. Ailelerin maddi sıkıntı çekmesi çocukların okula gitmek yerine iş yaşamına atılmasına neden olmuş ve pek çok öğrenci eğitimine devam edeme-

³⁶ Özdemir, g.t., 10 Ocak 2017 ; Özdemir, a.g.e., s.37-39.

³⁷ BCA, 490.01/844.339.2.

miştir. Bu konuda çok duyarlı davranan öğretmenler çeşitli yollarla bir nebze de olsa bazı öğrencilerin okumasına destek olmaya çalışmışlardır.

Bu öğretmenlerin başında o dönemde Urfa İnönü İlkokulu'nda müdürlük görevini yapan İhsan Özdemir ve onun öğretmen arkadaşları gelmektedir. Bu öğretmenler tarafından öğrencilerin sıkıntılarını gidermek amacıyla bir müsamere hazırlığı başlatılmıştır. Uzun çalışmalar sonucunda öğrencilere rolleri öğretilip, müsamere hazırlıkları tamamlanmış ve sıra insanların duyarlılık ve paylaşım duygularını ortaya koymaya gelmiştir. Hazırlanan biletli müsamereye tüm veliler ve halk çağırılmıştır. Sadece ilkokul öğrencilerinin rol alıp sahnelediği müsamereye, yüzlerce seyirci katılmıştır. Hem programın eğlenceli olması hem de çocukların rollerini başarıyla yapmaları, izleyenleri etkilemiştir. Özellikle toplanan paraların, memleketin fakir çocuklarının eğitim ihtiyaçlarını karşılamasına yönelik olması da herkes tarafından takdir edilmiştir.³⁸ Öğretmenlerin çok emek verdiği bu müsamereye yoğun ilgi gösterilmiştir.

c. Çevreyi Yeşillendirme Çalışması: Bölgenin coğrafi şartlarından dolayı Urfa'da kurak bir iklim hüküm sürdüremektedir. Bu iklim şartlarından dolayı ilde doğal orman bulunmamasıyla beraber, yetişen ağaç sayısı da sınırlı olmuştur. Urfa'nın yaz aylarında kurak çölleri andıran görünümünden dolayı manzarasının kısmen de olsa yeşillenmesi için ağaç dikme çalışmaları yürütülmüştür. Bu konuda belediye vb. kurumların çalışmalarının yanı sıra öğretmenler de faaliyet göstermiştir. Bu öğretmenlerden İhsan Özdemir de 12 Mart 1942 tarihinde özellikle çevrenin yeşillendirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmüştür. Yukarıdaki fotoğraftan da anlaşılacağı gibi İnönü İlkokulu Müdürü İhsan Özdemir, öğretmen arkadaşları ve öğrencileri ile birlikte ağaç dikimi çalışmalarında bulunmuşlardır. (EK:12)

d. Folklor Çalışmaları: Başka bir açıdan bakıldığında Özdemir'in – belki de yaşadığı yöreden kaynaklı olarak–şarkı, türkü söylemeyi sevdiği ve bununla birlikte folklor çalışmalarını da yönettiği dikkati çekmektedir. Konuyla ilgili olarak oğlu Coşkun Özdemir “*Babamın türkü ve folklor da ayrı bir ilgisi vardı. Bazı geceler öğretmen arkadaşları bizim evimizde toplanır kısa bir hoşbeşten sonra şarkılar, türküler söylenirdi. Bizim evde Zeynel Abidin marka bir cümbüş vardı. Babam saçlarını dökerek cümbüşü çalıp türküler söylerdi. Urfa türkülerin çok yakıldığı bir yöredir. Urfalı olup da şarkı türkü bilmeyen pek yoktur*” ifadeleri onun bu yönünü açıklar mahiyettedir. Urfalıların türkü söyleme aşkını Halide Nusret Zorlutuna³⁹

³⁸ Akgün, 27 Mart 1947.

³⁹ Halide Nusret Zorlutuna: 1901'de İstanbul'da doğdu. Erenköy Kız Lisesi'ni bitirdi. Bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde eğitim

da “Güneyliler yaratılıştan şair, müzisyen ve centilmendirler. Herhangi bir olay, onların dudaklarında derhal mani veya ezgi olur.” sözleriyle Urfa’daki çocukları da konu alan *Benim Küçük Dünyam* adlı eserine yansıtmıştır.⁴⁰

Anadolu’nun her yöresinin kendine özgü folklor oyunları vardır. Bu oyunlar gönüllü kişiler tarafından oynanıp sahip çıkılmıştır. Urfa’nın folklor oyunları özellikle önemli gün ve anma programlarında oynanmıştır. Bazı kurumların ev sahipliği yaptığı iller arası folklor yarışmaları yöre oyunlarının tanıtılması için önemli fırsatlar olmuştur. Coşkun Özdemir, yapılan folklor çalışmaları hakkında ise “*Babam İhsan Özdemir, Urfa Halkevi Başkanlığını yaptığı zamanlarda Mahalli Halkoyunları Ekibini kurmuş, onları çalıştırırdı. 1950’lerde Yapı Kredi’nin Halkevleri festivalleri yapılırdı. Babam, çalıştırmış olduğu Urfa Halkoyunları Ekibini, İstanbul’da yapılan bu festivale götürmüş ve oyunlarını sergilemişlerdi*” bilgisini vermiştir.⁴¹(EK:13)

e. İhsan Özdemir’in Öğrencilerinin Etkinlikler: Atatürk, devletin yönetim şeklini Cumhuriyet olarak ilan ettikten sonra bu yönetim şekli ile meraklı, araştırmacı, yaratıcı bir neslin yetişmesini umut etmiştir. Öğretmenler tarafından eğitilecek çocukların bilim, sanat, düşünce alanında özgün ve yaratıcı ürünler ortaya konulabilecek nitelikte olması yönünde olmuştur. Bu nedenle 23 Nisan’ı çocuklara armağan etmiş ve çocuklara olan güvenini göstermiştir. Milli Egemenlik Bayramının, Çocuk Bayramı olarak kutlanması Mustafa Kemal’in, milletin geleceğini çocuklara ve gençlere emanet ettiğinin göstergesi olmuştur.⁴² Özellikle milli bayramların büyük bir coşkuyla kutlandığı bu dönemde öğretmenler tarafından öğrenciler aktif bir şekilde kullanılmıştır. Bayramlarda aktif olarak görev yapan çocuklar bir yandan büyük sevinç ve neşe içinde kutlamalarda bulunurken, bir yandan da bu önemli günün tarihi bilinci ile yetişmiş oluyordular. Tabii ki bu çalışmalardan bazıları ise özellikle kız öğrencilerinin yaptığı gösteriler olmuştur. (EK:14)

f. Zeybek Oyunu: 23 Nisan bayramlarında öğretmenler de üzerlerine düşen görevleri çok büyük titizlikle yürütmüşlerdir. Bu bayramlarda yöresel

gördü. 1924’te başladığı öğretmenlik görevini İstanbul, Edirne, Urfa, Kars ve Ankara gibi yurdun çeşitli yerlerindeki liselerde sürdürdü. 1957’de Ankara Kız Teknik Öğretmen Okulu’nda görevliken emekliye ayrıldı. 10 Haziran 1984’te İstanbul’da vefat etti. Halide Nusret Zorlutuna, Türk şair, yazar, öğretmen. Kadın yazarların annesi olarak anılır. Hece ölçüsünde hamasi şiirleri ve konuşulan Türkçe ile yazılmış romanları vardır. (Kaynak: <http://www.turkedebiyati.org>, yazarlar/halide-nusret-zorlutuna. Erişim Tarihi 18 Aralık 2016.

⁴⁰ Halide Nusret Zorlutuna, **Benim Küçük Dostlarım**, Timaş Yayınları, İstanbul. 2011, s.111.

⁴¹ C. Özdemir, **g.t.**, 5 Şubat 2017.

⁴² Y. Yıldırım, **a.g.e.**, s.136.

oyunlar oynandığı gibi milli ve farklı bölgelerin oyunlarına da yer verilmiştir. Bunlardan bir örnek ise ege yöresine ait zeybek oyunu olmuştur. Öğrencilerin büyük bir zevkle oynadığı bu oyunlara halkın da yoğun ilgisi olmuştur. Hazırlanan zeybek çalışmaları 23 Nisan bayram töreninde oynandıktan sonra hem ulusal bayramlarda hem de önemli günlerin kutlanmasında da sahnelenmiştir. (EK:15-16)

g. İzci Takımı: Yapılan çalışmalardan biri de 1938 yılında oluşturulan izcilik takımı olmuştur. Dönemin şartları göz önüne alındığında bu gibi çalışmaların gerçekleştirilmesi büyük bir başarıdır. Öğretmenlerin gösterdiği çabalarla öğrencilere bir yandan onların yeteneklerini geliştirici faaliyetler öğretilirken diğer bir yandan da bu çalışmaların giderlerinin karşılanabilmesi için çaba gösterilmiştir. Öğrencilerin büyük bir istekle katılmış olduğu izcilik takımı ile onların çok yönlü gelişim süreçleri desteklenmiş ve daha yaratıcı, aktif ve başarılı öğrenciler yetiştirilmeye çalışılmıştır.(EK:17)

h. Öğretmenlik Mesleki Eğitimi: İhsan Özdemir'in yaşamı incelendiğinde öğrencilerin eğitimi ve halkın sosyal yönden geliştirilmesinin yanı sıra mesleki eğitiminde de başarı gösterip daha faydalı olabilmek için çalışmalarda bulunduğu dikkati çekmektedir. Bu çalışmalara *Öğretmenlerin Mesleki Konferansı* adı altına 1936 yılında 28 Şubat- 17 Mart tarihleri arasında Urfa'da bulunan bütün öğretmenlerin katılmış olduğu konferanslar örnek gösterilebilir.⁴³ Dönemin en fedakâr mesleklerinden biri olan öğretmenlik mesleği hakkında önemli bilgiler verilen konferanslara Urfa Milli Eğitim Müdürü Aydın Bey de katılmıştır.⁴⁴ Öğretmenlik mesleği hakkındaki çalışmalarına sürdüren öğretmenler, verilen konferanslar ile bilgi seviyelerini yükseltmeye devam etmişlerdir. 1936 yılında Urfa ilinde mevcut bulunan bütün ilkökul öğretmenlerinin katılması ön görülen *Öğretmenlik Mesleği* konulu konferans toplantıları başlanmıştır. Bu konudaki ilk konferans 19 Ekim Pazartesi günü, Urfa Valisi Atıf Ulusoğlu'nun da katılımı ile başlamıştır. Vatan İlkokulu salonunda düzenlenen bu ilk konferans Turan İlkokulu Başöğretmeni İhsan Özdemir tarafından verilmiştir. Özdemir, *Terbiye ve Meslek* konulu konuşmasında önemli bilgiler sunmuştur. Yapılan konferans çalışmaları ile daha nitelikli bir eğitimin verilmesi amaçlanırken öğretmenlik mesleğinin önemi de vurgulanmaya çalışılmıştır.⁴⁵

1949 yılında İnönü ilköğretim Okulu'nda müdürlük görevinde olan Özdemir, aynı dönemde Urfa Halkevi Başkanlığı görevini de eş zamanlı olarak

⁴³ **Yenilik**, 28 Şubat 1936; Y. Yıldırım, **a.g.e.**, s.120.

⁴⁴ **Yenilik**, 17 Mart 1936.

⁴⁵ **Yenilik**, 20 Ekim 1936; Y. Yıldırım, **a.g.e.**, s.121.

sürdürmüştür.⁴⁶ Özdemir, öğretmen okullarının 101. yıl dönümü programını 16 Mart 1949 tarihinde Öğretmenler Derneği'nin teşebbüsü ile Urfa Halkevinde kutlamıştır. Tören İstiklal Marşı ile başlayıp Öğretmenler Derneği Başkanı Salih Saraç'ın açılış konuşmasıyla devam etmiştir. Ardında Lise Edebiyat Öğretmeni Ziya Arıkan, Toplum Dersleri Öğretmeni Nurettin Kaptanoğlu, Halkevi Başkanı İhsan Özdemir, Lise Müdür Yardımcısı Halil Yağcıoğlu, Kız Enstitüsü Öğretmeni Pakize Akalın ve Öğretmen Ali Dağyutan tarafından günün önemine dair konuşmalar yapılmıştır. Konuşma aralarında şiirler okunmuş ve hatıralar anlatılmıştır.⁴⁷

Sonuç

Cumhuriyet döneminde öğretmenlik yaşamına atılan İhsan Özdemir, mesleğinin en uzun dönemini (1926-1956) memleketi olan Urfa'da geçirmiştir. Sırasıyla Turan, İnönü ve Vatan ilkokullarında görev yapmış olan Özdemir, 1956 yılında İstanbul Yalova Atatürk İlkokulu'na tayin olmuştur. Öğretmenlik mesleği yanı sıra 1946-1951 yılları arasında ise Urfa Halkevinde de başkanlık görevini yürütmüştür. Oğlu Coşkun Özdemir'in ifadesiyle büyük bir tutkuyla mesleğini yapan İhsan Özdemir öğrencilerine çok emek vermiştir.

İhsan Özdemir üzerine yapılan araştırmalar sonucunda onun Urfa'da birçok alanda ve pek çok insan tarafından adının duyulmuş olduğu dikkati çekmektedir. Özdemir'in yapmış olduğu çalışmalara bakıldığında ise önce-

⁴⁶ 5 Eylül 1947 tarihinden itibaren Öğretmen İhsan Özdemir, Halkevi başkanlığını yürütmüştür. 1934 yılında Urfa Halkevinin açıldığı tarihten itibaren Halkevi Temsil şubesi üyeliğini yapmıştır. İhsan Özdemir, *Akın, Hasbahçe, Atilla'nın Düğünü, Kozanoğlu, Tırtullar, Himmetin Oğlu, Alparslan* vb. Halkevleri repertuarında bulunun pek çok temsilin hazırlanmasında çok büyük emekleri olmuştur. Hazırlanan temsiller Urfa'da defalarca sahnelendiği gibi çevre ilçe ve illere gidilerek de sahnelenmiştir. 1947 yılında Halkevi başkanlığı görevine geldiğinde çalışmalarına devam etmiştir. Özellikle Türkçe okuma yazma kurslarının devamlılığını sürdürmeyi ihmal etmemiş açılan kursların başarısı takdir edilmiştir. CHP Genel Sekreterliğinden Urfa Millî Eğitim Müdürlüğüne 10 Aralık 1948 tarihinde gönderilen yazıda 1947'de Urfa'da 11 yerde açılmış olan kursların değerlendirilmesi yapılmıştır. Böylece "1947 yılı başında Urfa Merkez, Birecik, Siverek, Suruç, Viranşehir Halkevlerinde ve Bozova, Akçakale, Hilvan, Gülmen, Halfeti, Kanlıvaşar, Resulayn Halkodalarında Türkçe okuma yazma kursları açılmıştır. İlk iki devre yani, 1947 yılı çok güzel çalışılmış ve başarılı görülmüştür" şeklindedir. 1951 Halkevlerinin kapanma sürecine girdiği ana kadar Türkçe okuma yazma kursları devam etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Y. Yıldırım, **Urfa Halkevi (1934-1951)**, Nobel Bilimsel Eserler, Ankara, 2016, s.56-61; Yüksel Yıldırım, "Yeni Türkiye'nin Yapılanma Sürecinde Halkevleri'nin Rolü ve Urfa Halkevi Örneği (1934-195)", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Giresun Üniversitesi, Giresun, 2016.

⁴⁷ **Yenilik**, 19 Mart 1949.

likle okulda maddi durumu iyi olmayan ve yetim çocukların eğitim masraflarının karşılanması amacıyla müsamereler düzenlediği görülmüştür. Urfa'da (1934) Halkevinin açılması ile Özdemir, çalışma alanını daha da genişleterek gündüzleri okulda, akşamları ise Halkevinde tiyatro çalışmalarında bulunmuştur. Hazırlanan tiyatro çalışmaları sadece il içinde değil ilçeler de ziyaret edilerek sahnelenmiş, köy-kent arasında bir gelişme ve dayanışma çabası gösterilmiştir. Tiyatro faaliyetleri halkın büyük ilgisini çekmiş ve sosyo-kültürel alanda bir canlanma yaşanmıştır. Sahnelenen çalışmaları izlemeye gelenler hakkında Coşkun Özdemir, "*hala gözümün önünde kasketli, poturlu, şalvarlı insanlar vardı. Sadece dinlemiyorlar, soru soruyorlar, tartışıyorlar, katılım gösteriyorlardı. Kadınların da çok fazla olmasa da bu tiyatro çalışmalarını izlemeye geliyorlardı*" diyerek çalışmalara olan katılım hakkındaki bilgilerini paylaşmıştır.

Dönemin sosyo-ekonomik durumu göz önüne alındığında o dönemde Urfa'da çeşitli maddi sıkıntıların yaşanmış olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum karşısında özellikle eğitim-öğretim faaliyetlerini yürütebilmek amacıyla bir yandan müsamereler düzenlenirken bir yandan da halktan bağışlar toplanmıştır. Su sporları ve futbol alanında da aktif rol oynayan İhsan Özdemir, önemli başarılar elde etmiştir. Böylece hem halkın hem de çocukların birbirlerine karşı daha duyarlı olup insanlar arasında dayanışma sağlanmaya çalışılmıştır.

Yapılan birçok etkinliğin yanı sıra öğretmenlik mesleğinin de niteliğinin artırılması için de çaba harcanmış ve bu amaçla konferanslar, mesleki eğitim etkinlikleri vb. çalışmalar da yapılmıştır. Bu çalışmalar ile öğrencilerin gelişim süreçlerine uygun daha iyi bir eğitimin verilmeye çalışılmıştır. Özellikle milli tarih bilincinin oluşturulması için milli bayramlar, önemli gün ve anmlar için düzenlenen törenlerde öğrenciler çeşitli aktiviteler ile rol almıştır. Tabii ki tüm bu çalışmaların organizasyonu, öğrencilerin faal kullanılmasında kendi görev aldığı okullarda başta İhsan Özdemir olmak üzere öğretmenler büyük rol oynamıştır.

Cumhuriyet dönemi öğretmenlerinden biri olan Özdemir'in, mesleğinin gerektirdiği tüm çalışmaları yerine getirdiği söylenebilir. Mesleğini çok sevip, dönemin şartları ve olumsuzlukları karşısında yılmadan çalışan bu öğretmen tiyatro, spor, folklor gibi birbirinden çok farklı alanlarda birçok görev üstlenmiş ve önemli başarılar elde etmiştir. Yaptığı çalışmalar ile dikkatleri üzerine çeken İhsan Özdemir'i daima anmak amacıyla, 2002 yılında Şanlıurfa Valisi Muzaffer Dilek tarafından alınan bir kararla Urfa'nın Akabe semtinde açılan ilkokula *Öğretmen İhsan Özdemir İlköğretim Okulu* adı verilmiştir.

KAYNAKÇA**Arşiv Belgeleri**

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Kitaplar

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri – I, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, Ankara, 1961.

Baltacıoğlu, İsmayil Hakkı, **Halkın Evi**, Ulus Basımevi. Ankara, 1950.

Bayraktar, Nuray, **Halkevleri'nin Ülke Kültürüne, İnsanın Gelişimi ve Dönüşümü Açısından Katkıları ve Öneriler**, Halkevleri Yayınları, Ankara, 1999.

Çeçen, Anıl, **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, Cumhuriyet Kitapları. İstanbul 2000.

Ergün, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Devrimi**, Ankara Üniversitesi Basımevi. Ankara, 1982.

Güngör, Erol, **Dünden Bugünden Tarih- Kültür ve Milliyetçilik**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2007.

Özdemir, Coşkun, **Urfa'dan Harvard'a**, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2012.

Toksoy, Nurcan, **Halkevleri Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak**, Orion Yayınları, Ankara, 2007.

Yıldırım, Muhittin, **Yaygın Eğitim ve Halk Eğitimi Merkezleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009.

Yıldırım, Yüksel, **Urfa Halkevi (1934-1951)**, Nobel Bilimsel Eserler, Ankara, 2016.

Zorlutuna, Halide Nusret, **Benim Küçük Dostlarım**, Timaş Yayınları. İstanbul, 2011.

Makaleler

Eser, Gülşah, "Halkevi'nde Güzel Sanatlar Çalışmaları: Urfa Halkevi Örneği", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.42, 2016, s. 630-640.

Eser, Gülşah – Orak, Abdullah, "Cumhuriyet Dönemi Kadın Eğitiminde Bir Atılım: Urfa Kız Enstitüsü", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.8, S.41, 2015, s.421-440.

Eser, Gülşah, "Cumhuriyet Döneminde Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi: Urfa Halkevi Örneği", **International Journal of Languages Education and Teaching**, 2015, s.1176-1184.

Karal, Enver Ziya, "Atatürk İlkelerinin Biçimlendirdiği Eğitim", **Atatürk ve Eğitim**, (Yay. Haz. Nizamettin Koç), TED Yayınları, Ankara, 1981.

Köknel, Özcan, “Atatürkçü Çizgide Gençliğin Eğitimi”, **Atatürk ve Eğitim**, (Yay. Haz. Nizamettin Koç), TED Yayınları, Ankara, 1981.

Özdemir, Yavuz, Aktaş, Eilf, “Halkevleri (1932’den 1951’e)”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.45, 2011, Erzurum, s.235-262.

Pınar, Mehmet, Özduygün, Yunus, “Urfa Halkevi ve Faaliyetleri (1934-1951)”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.43, 2016, s. 870-881.

Taşdemirci, Ersoy, “Atatürk’ün Halk Eğitimi Hakkında Görüşler ve Atatürk Döneminde Türkiye’de Halk Eğitimi Faaliyetleri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.7, 1996, s. 595-102.

Yıldırım, Yüksel, “Urfa’nın Sosyo-Kültürel Yaşamında Mihenk Taşı Bir Kurum: Urfa Halkevi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.45, 2016, s.319-332.

Sürelî Yayınlar

Akgün

Urfa

Urfa’da Milli Gazete

Yenilik

Tezler

Algan, Hamdiye, **Halkevleri’nde İnkılap Temsilleri (1932-1951)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara, 2011.

Varanlı, Özgür Şahap, **Türkiye’de 1932-1950 Sürecinde Halkevleri Temsil Şubelerinin Yurttaş Eğitimine Katkıları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2008.

Yıldırım, Yüksel, **Yeni Türkiye’nin Yapılanma Sürecinde Halkevleri’nin Rolü ve Urfa Halkevi Örneği (1934-195)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Giresun Üniversitesi, Giresun, 2016.

İnternet Kaynakları

<http://www.turkedebiyati.org>, yazarlar/halide-nusret-zorlutuna. Erişim Tarihi 18 Aralık 2016.

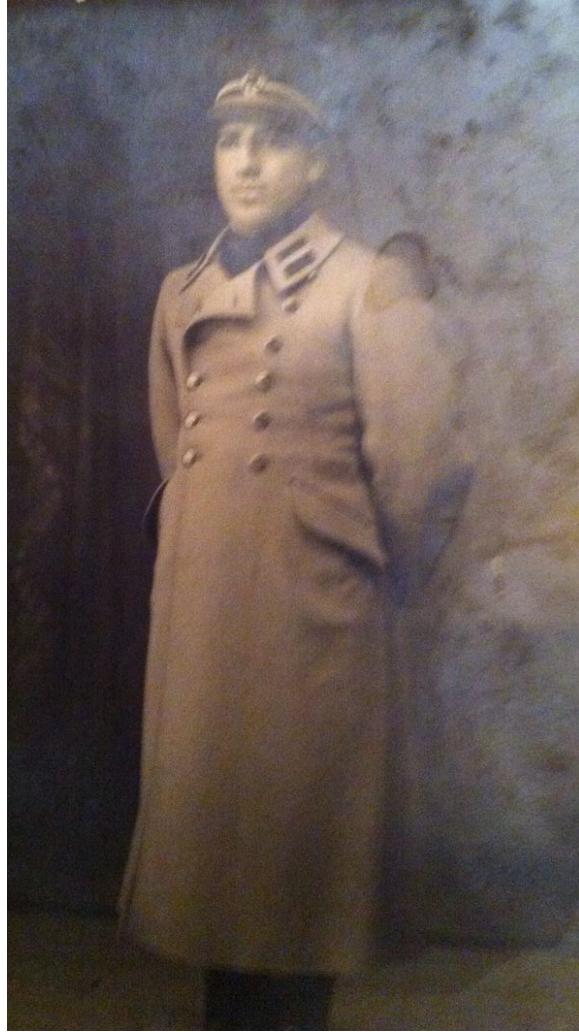
Sözlü Tarih Görüşmeleri

Prof. Dr. Coşkun Özdemir, Görüşme Tarihleri, 9 Aralık 2016; 10 Ocak 2017; 5 Şubat 2017.

Gazeteci-Yazar A. Naci İpek, Görüşme Tarihleri, 18 Aralık 2016; 22 Aralık 2016.

EKLER

EK: 1

İhsan Özdemir (Kaynak: Coşkun Özdemir Arşivi)

EK: 2

**İhsan Özdemir, Eşi Laima ve oğlu Coşkun ile beraber.
(Kaynak: Coşkun Özdemir Arşivi)**

EK:3

**İhsan Özdemir, tiyatro grubundaki çalışma arkadaşları ile birlikte.
(Kaynak, Coşkun Özdemir Arşivi)**

EK:4

**Sahnelenen tiyatro çalışmalarından bir görüntü.
(Kaynak, Coşkun Özdemir Arşivi)**

EK:5

Sahnelenen tiyatro çalışmalarından bir görüntü.
(Kaynak, Coşkun Özdemir Arşivi)

EK:6

Yüzme takımı sporcuları.
(Kaynak. Coşkun Özdemir Arşivi)

EK:7

Akgün Gazetesi, 14 Ağustos 1939.

EK:8

İhsan Özdemir, Aynüzeliha Gölü'nde su sporları çalışması yapan on kişilik yüzme takımı ile birlikte. (Kaynak: BCA. 490.01/ 844.339.2)

EK:9

Öğretmen İhsan Özdemir'in yaptığı spor çalışmaları ile ilgili bir görüntü.
(Kaynak: Coşkun Özdemir Arşivi)

EK:10

İhsan Özdemir, futbol takımı oyuncularını ile birlikte.
(Kaynak. Coşkun Özdemir Arşivi)

EK:11

**Mercihan Nahiyesi'nde çadırda yapılan sabah kahvaltısı.
İhsan Özdemir soldan beşinci sırada. (Kaynak: BCA, 490.01/ 844.339.2)**

EK:12

**İhsan Özdemir, öğretmen arkadaşları ve öğrencileri
ile birlikte ağaç dikme çalışması yaparken.
(Kaynak. Coşkun Özdemir Arşivi)**

EK:13

İhsan Özdemir, folklor ekibi ile birlikte. (Kaynak. Coşkun Özdemir Arşivi)

EK:14

23 Nisan Hakimiyet-i Milliye Bayramı ve kız öğrencileri ile birlikte İhsan Özdemir, öğretmen arkadaşları. (Kaynak. Coşkun Özdemir Arşivi)

EK:15

**Zeybek oyunu oynayan öğrenciler, öğretmenleri ile birlikte.
(Kaynak. Coşkun Özdemir Arşivi)**

EK:16

İhsan Özdemir, zeybek oyunu çalışması yaparken. (Kaynak. Coşkun Özdemir Arşivi)

EK:17

**İzci takımı öğrencileri öğretmenleri ile birlikte.
(Kaynak. Coşkun Özdemir Arşivi)**